

- העותרים : 1. דחללה אבו-גרדוד
2. סלמאן אבו-חמיד
3. לבאד טסאן
4. אל-עונה – המועצה האזורית לכפרים הלא-מוכרים בנגב
5. ד"ר עוואד אבו פריח - קואליציית ארגונים וועדי הורים לשיפור מערכת החינוך הערבית בנגב
6. האגודה לזכויות האזרח בישראל
7. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

כולם על-ידי ב"כ עוה"ד דנה אלכסנדר ו/או דן יקיר ו/או בלהה ברג
ו/או הדס תגרי ו/או רינת קיטאי ו/או ענת שקולניקוב
ו/או גילה שטופלר ו/או יוסף ג'בארין ו/או נטע עמר
האגודה לזכויות האזרח בישראל, רח' ביאליק 12, תל אביב 63324
טלפון : 5254162-03, פקסימיליה : 5254726-03

וכן על-ידי ב"כ עוה"ד מרואן דלאל ו/או חסן ג'בארין ו/או ג'מיל דקואר ו/או
ארנה כהן ו/או ג'דיר ניקולא
עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, ת"ד 510, שפרעם
טלפון : 9501610-04, פקסימיליה : 9503140-04

- נ ג ד -

המשיבים : 1. המועצה האזורית רמת נגב
ד"נ חלוצה 85515

2. שר החינוך
רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 91911

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזה עתירה למתן צו על תנאי המופנה אל המשיבים והמורה להם לבוא וליתן טעם :

- א. מדוע לא יוקמו גן ובית ספר יסודי בביר הדאג' שבמועצה האזורית רמת נגב ;
ב. מדוע לא יוקמו גן חובה וכיתה א' במשכנות רועים עבדת לילדים הערבים המתגוררים
בהר הנגב ;

ג. מדוע לא יוסדרו ההסעות של הילדים הערבים במועצה האזורית רמת נגב, כך שהאוטובוסים ייכנסו לתוך הישובים לאיסוף הילדים, וכך שנקודות איסוף שממוקמות בשולי כבישים ראשיים ימוגנו וישולטו באופן המגן על ביטחונם של הילדים.

בקשה לדיון דחוף

בעתירה זו מתבקשת הקמת מוסדות חינוך לילדים הערביים המתגוררים במועצה האזורית רמת נגב. לילדים אלה, המהווים רוב של ילדי המועצה, אין כיום מוסד חינוך ערבי כלשהו בתחומי המועצה, והם נאלצים לנסוע מרחקים ארוכים כדי להגיע לגנים ולבתי ספר. כתוצאה ממצב זה, שיעור הרישום לגנים ולבתי ספר נמוך בקרב ילדים אלה, שיעורי הנשירה גבוהים וחוק לימוד חובה, התשי"ט-1949 והתקנות לפיו אינם מקויימים. מאחר שנדרש פתרון לבעיה זו כבר בשנת הלימודים הקרובה, ומאחר שאף המשיב מס' 2 הודיע על כוונתו לפעול להקמת בית ספר עד לתחילת שנת הלימודים הקרובה, אולם במקום שאינו משרת את צרכי התושבים, מתבקשת קביעת הדיון בעתירה בהקדם, על מנת להבטיח שבשנת הלימודים הקרובה ילמדו ילדי רמת נגב הערביים באופן מסודר ובהתאם לחוק. הנזק שעלול להיגרם לאותם ילדים, במידה שהמצב הקיים יימשך, הינו ממשי, מיידי ובלתי-הפיך.

ואלה נימוקי העתירה:

מבוא

"Sprinkled over hill and dale lay cabins and farmhouses, shut out from the world by the forests and the rolling hills toward the east. There I found at last a little school. Josie told me of it; she was a thin, homely girl of twenty, with a dark brown face and thick, hard hair. I had crossed the stream at Watertown, and rested under the great willows; then I had gone to the little cabin in the lot where Josie was resting on her way to town. The gaunt farmer made me welcome, and Josie, hearing my errand, told me anxiously that they wanted a school over the hill; that but once since the war had a teacher been there; that she herself longed to learn,--and thus she ran on, talking fast and loud, with much earnestness and energy. "

W.E.B Du Bois, *A Negro Schoolmaster in the New South* (1899).

<http://eserver.org/race/schoolmaster.txt>

1. עניינה של עתירה זו במאות ילדים ערבים בדואים, המתגוררים בתחומי המועצה האזורית רמת נגב, שנפגעת זכותם לחינוך חובה חינוך. ילדים ערבים אחרים בנגב, המתגוררים מחוץ לתחום השיפוט של רשות מקומית כלשהי, נמצאים תחת אחריותה של רשות החינוך לבדואים בנגב, אשר דאגה להקמת בתי ספר וכיתות לימוד בישובים הבלתי-מוכרים. לעומתם, הילדים נשוא העתירה מתגוררים בתחום השיפוט של המועצה האזורית רמת נגב, שהיא רשות החינוך המקומית האחראית להם על-פי חוק, ואולם היא מתנערת מכל אחריות כלפיהם. כתוצאה מכך, לא הוקם אף מוסד חינוך ערבי במועצה האזורית רמת נגב, על אף שמספר הילדים הערביים המתגוררים בתחומי המועצה גדול ממספר הילדים היהודים. אף שרי החינוך,

שאליהם פנו העותרים, נמנעו מלהשתמש בסמכותם לחייב את המשיבה להקים בית ספר בסמוך למקום מגורי הילדים. כתוצאה מן המצב המתואר, המהווה הפרה בוטה של חובות המשיבים לפי חוק ושל איסור ההפליה על רקע דת ולאום החל עליהם, הילדים נאלצים לנסוע מרחקים ארוכים כדי להגיע לגנים ולבתי-ספר ערביים מחוץ לתחומי המועצה. קשיי הגישה מובילים לכך, שרבים מן הילדים אינם נרשמים לגן ולבית הספר, חוק לימוד חובה אינו מקויים לגביהם, וזכות היסוד שלהם לקבל חינוך, להתפתח ולהשתלב בחברה נפגעת.

רקע עובדתי

העותרים

העותרים 1 ו-2 – בשם ועד הישוב ביר הדאג'

2. העותר מס' 1 הוא יושב-ראש הוועד המקומי ביר הדאג'. העותר מס' 2 הוא ממלא-מקום יושב-ראש הוועד המקומי ביר הדאג', וכן אב לילד החייב ברישום לגן חובה בשנת הלימודים הקרובה.

3. בביר הדאג', שליד קיבוצי רביבים ורתמים, בתחומי המועצה האזורית רמת נגב, מתגוררים כ- 5,000 אנשים, כולם בני שבט אל-עזזמה. (ראו סימון המיקום של הישוב, במפה המצורפת, ומסומנת **נספח ע/1**). אוכלוסייתה של ביר הדאג' הגיעה למקום בעקבות הסכם שנערך ביום 9.1.95 עם משרד הבינוי והשיכון ועם מינהל מקרקעי ישראל (ההסכם מצורף ומסומן **נספח ע/2**). ההסכם נערך לאחר שמשפחות, שהועברו ממקום מושבם שבאזור אשלים לאזור רמת חובב, בשנת 1979, שבו לאזור אשלים בסוף שנת 1994, בשל מפגעים סביבתיים קשים שמהם סבלו, נוכח קרבתו של אתר הפסולת רמת חובב. לפי ההסכם, הוקצה למגורי המשפחות השטח של ביר הדאג', עד לאיתור "שטח מוסכם להקמת ישוב קבע חקלאי", בתוך שבועיים. עד היום לא אותר שטח חלופי מוסכם, ומאז מתגוררת האוכלוסייה בביר הדאג'.

4. ביום 31.1.99 קיבלה ממשלת ישראל החלטה להקים ישוב עצמאי, עבור האוכלוסייה הבדואית, באזור באר-חיל, שליד ביר הדאג' (העתק ההחלטה מצורף ומסומן **נספח ע/3**). הוכנה תכנית מיתאר מחוזית, לצורך הקמת הישוב בבאר חיל, אשר נדונה בוועדה המחוזית לתכנון ובניה ובמועצה הארצית לתכנון ובניה (מכתב הוועדה המחוזית בענין מצורף ומסומן **נספח ע/4**). בשל התנגדויות למיקום הישוב בבאר חיל, החזירה המועצה הארצית את התכנית לוועדה המחוזית, כדי שתשמע את הצדדים הנוגעים בדבר ותדון בחלופות לאיתור ומיקום הישוב. (העתק החלטת המועצה הארצית, מיום 15.2.00, מצורף ומסומן **נספח ע/5**). עד היום לא הופקדה תכנית לישוב בבאר חיל, וממקורות שונים נודע לתושבי ביר הדאג', כי מתגבשת תכנית להקים להם ישוב בצומת הנגב, מיקום אליו מתנגדים נחרצות התושבים, בשל קרבתו אל אתר הפסולת רמת חובב.

5. בביר הדאג' מתגוררים מאות ילדים בגיל חינוך חובה. לפי ספירה שערכו התושבים, ישנם בישוב 635 ילדים בין הגילאים 3 עד 18. בשנת הלימודים תש"ס, היו רשומים בבתי ספר בסך הכל 420 ילדים מביר הדאג', לפי נתוני משרד החינוך. מתוכם, 320 ילדים היו רשומים בבתי ספר יסודיים ועוד 100 ילדים בבית ספר על-יסודי. 180 ילדים למדו בבית הספר היסודי באל-עזזמה (כשמונה ק"מ דרומית לבאר שבע) – להלן: "בי"ס אל-עזזמה"; ו-140 ילדים למדו בבתי הספר היסודיים בשגב שלום (להלן: "בי"ס שגב שלום"). (ראו מכתבו של מנהל רשות החינוך לבדואים, הכולל את הנתונים – מצורף ומסומן **נספח ע/6**.)

6. הילדים מוסעים לבתי הספר בהסעות מטעם משרד החינוך, כאשר כל יום יוצאים מביר הדאג' שבעה אוטובוסים מלאי ילדים. המרחק בין ביר הדאג' לבי"ס אל-עזזמה הוא 32 ק"מ לכל כיוון. המרחק בין ביר הדאג' לשגב שלום הוא 40 ק"מ לכל כיוון.

7. למעט במקום אחד, שבו סללו התושבים דרך המובילה לתוך הישוב, האוטובוסים המסיעים את הילדים אינם נכנסים לתוך הישוב, ונקודות האיסוף הן על כביש בין-עירוני מהיר (משאבים-צאלים). הילדים נאלצים ללכת ברגל, מרחק של עד 4 ק"מ, לנקודות האיסוף. הילדים יוצאים מבתיהם כל בוקר בסביבות השעה 6:30, ומגיעים לבית הספר בשעה 8:00. הם חוזרים לבתיהם בסביבות השעה 16:00. בנקודות האיסוף עצמן אין כל מיגון, ואין שילוט המזהיר נהגים כי יש ילדים בדרך.

עותר מס' 3 – בשם משכנות רועים עבדת

8. עותר מס' 3 הוא נציג של משכנות רועים עבדת, שבהר הנגב, בתחומי המועצה האזורית רמת נגב (מיקום הישוב מסומן במפה, המצורפת כנספח ע/1). העותר עצמו הוא אב לשבעה ילדים, מתוכם חמישה הם בגיל חינוך חובה, אולם רק שלושה רשומים ללימודים.

9. בישוב משכנות רועים עבדת ובסביבתו הקרובה מתגוררים כ-150 תושבים. במקור התגוררו תושבי המקום באזור רמת צפרים, שבקרבת מדרשת שדה בוקר. בעקבות תביעת פינוי שהוגשה נגדם על-ידי מינהל מקרקעי ישראל, ופסיקת בית המשפט העליון המחייבת את פינויים, פונו התושבים בכח, בנובמבר 1993, והועברו לאזור רמת חובב. התושבים סרבו לחיות בקרבת אתר הפסולת רמת חובב, והם עברו להתגורר במשך מספר חודשים באוהל מחאה בירושלים. ביום 26.1.94 נחתם עמס הסכם, בדבר קבלת שטח חלופי בחכירה לדורות, למגורים ולעיבוד חקלאי, באזור עבדת. (מכתבו של שר הבינוי והשיכון, מיום 25.6.95, המאשר את קיום ההסדר – מצורף ומסומן **נספח ע/7**.) ההתיישבות במשכנות רועים עבדת קיימת איפוא מאז ראשית שנת 1994.

10. בנוסף למשכנות רועים עבדת, ישנם עוד שלושה ריכוזים של בני שבט אל-עזזמה, בהר הנגב, בתחום השיפוט של המועצה האזורית רמת נגב, באזור שבין שדה בוקר בצפון למצפה רמון בדרום (הריכוזים הנוספים מסומנים במפה, המצורפת כנספח ע/1). לפי ההערכות, מתגוררים בסך הכל כ-500 תושבים ערביים, בני שבט אל-עזזמה, באזור הר הנגב, כאשר משכנות רועים עבדת הוא הישוב הערבי הגדול ביותר בהר הנגב.

11. בשנת הלימודים תש"ס היו רשומים בבית ספר יסודי 62 ילדים מהר הנגב (ראו מכתב מרשות החינוך לבדואים, מצורף ומסומן **נספח ע/8**). בכל יום אוסף אוטובוס של משרד החינוך את הילדים מהר הנגב, ומסיע אותם לבית הספר היסודי אל-עזזמה. המרחק ממשכנות רועים עבדת לבי"ס אל עזזמה הוא כ-60 ק"מ לכל כיוון. בנוסף לכך, רכב טרנזיט של משרד החינוך מסיע מספר ילדים מהר הנגב לבית הספר העל-יסודי שבשגב שלום, מרחק של כ-70 ק"מ לכל כיוון.

12. נקודות האיסוף הן על כביש בין-עירוני מהיר (כביש שדה בוקר-מצפה רמון). הילדים הולכים ברגל, מרחק של 2 עד 4 ק"מ, לנקודות האיסוף. הילדים יוצאים מבתיהם בסביבות השעה 6:00 בבוקר, ומגיעים לבית הספר בשעה 8:00. לבתיהם הם חוזרים בסביבות השעה 30:16. בימי החורף הילדים מגיעים הביתה בחשיכה. בנקודות האיסוף עצמן אין כל מיגון, ואין שילוט המזהיר נהגים כי יש ילדים בדרך.

העותרים הציבוריים

13. עותרת מס' 4 היא עמותה, המאגדת נציגי ועדים מקומיים של כפרים בלתי-מוכרים בנגב, והפועלת להסדרת מעמדם של כפרים אלה ולשיפור תנאי החיים בהם.

14. עותר מס' 5 הוא דובר קואליציית ארגונים וועדי הורים לשיפור מערכת החינוך הערבית בנגב. קואליציה זו מאגדת ועדי הורים נבחרים ועמותות העוסקות בחינוך, והיא מלווה את מערכת החינוך הערבית בנגב ושוקדת על שיפור התנאים בה.

15. עותרת מס' 6 היא עמותה, הפועלת לקידום זכויות האדם בישראל ובשטחים הנתונים לשליטה, ובפרט לקידום זכויותיה של האוכלוסיה הערבית בישראל ושל הערבים הבדואים בנגב בכללה.

16. עותרת מס' 7 היא עמותה, שמטרתה העיקרית היא קידום זכויות המיעוט הערבי בישראל במישור המשפטי.

תוצאות ריחוק בתי הספר

17. אין בתחומי המועצה האזורית רמת נגב אף גן או בית ספר ערבי. כתוצאה מכך, נאלצים הילדים הערביים תושבי המועצה לנסוע לבתי הספר המרוחקים, באל עזזמה ובשגב שלום.

18. הנסיעה הארוכה, הצורך ללכת כברת דרך ברגל עד לנקודת האיסוף והצורך להמתין להסעה ליד כביש ראשי סואן, מרתיעים הורים רבים מלשלוח לגן ולבית הספר את ילדיהם, במיוחד הקטנים שביניהם, בשל הסיכונים הכרוכים בכך. הדבר מתבטא בשיעורי הרישום לגן ולבית

ספר. כך לדוגמא, העותר מס' 2 לא רשם את בנו, שהיה אמור להתחיל בגן חובה בשנת הלימודים הקרובה, בשל הדרך שיהיה עליו לעשות כדי להגיע לגן, והסכנות הכרוכות בכך. העותר מס' 3 לא רשם שניים מילדיו, שהיו צריכים ללמוד בשנה הקרובה בכיתות א' ו-ב', מאותה סיבה.

19. מאחר שלא נערך כל רישום מסודר של הילדים, לא ניתן לקבוע כמה ילדים אינם רשומים לגן ולבית ספר. על פי הערכות העותרים, ישנם למעלה ממאה ילדים מביר הדאג', ועוד כ-35 ילדים מהר הנגב, בגיל חינוך חובה, שאינם רשומים לגן או לבית הספר, ושאינם מגיעים למסגרת חינוכית כשלהי. מגמה זו ניכרת במיוחד בגן ובכתות הנמוכות. מנתונים שנאספו לגבי שנת הלימודים תשנ"ח, ושהועברו למנהל מחוז הדרום של משרד החינוך (ראו נספח ע/10), עולה כי בגן היו רשומים, מביר הדאג', ארבעה ילדים בלבד, ואילו בכתה א' קפץ המספר ל-53. כלומר, רובם המכריע של הילדים משכבת הגיל שהיתה צריכה ללמוד בגן חובה לא היו רשומים.

20. קשיי הגישה אל בתי הספר משתקפים גם בשיעורי נשירה גבוהים, במיוחד של בנות. לפי אותם נתונים, לגבי שנת הלימודים תשנ"ח, ניתן לראות כי בעוד ש-56 ילדים היו רשומים בכתה ב', מתוכם 29 בנות, 13 ילדים בלבד היו רשומים בכתה ח', מתוכם רק שתי בנות.

21. נתוני הרישום אף הם אינם מציינים את מלוא התמונה, שכן גם ילדים שרשומים ללימודים נעדרים לעתים קרובות, בשל קשיי הגישה. בימים של מזג אוויר קשה, של חום או קור קיצוני, הורים נרתעים מלשלוח את ילדיהם לבית הספר, כשהדבר כרוך בהליכה רגלית ארוכה, בהמתנה ליד הכביש ובנסיעה ממושכת.

צפיפות בבתי הספר הקיימים

22. בתי הספר, שבהם לומדים כיום ילדי רמת נגב הערביים (אלה מתוכם שמגיעים לבית הספר), סובלים מצפיפות קשה.

23. בבי"ס אל עזומה, בשנת הלימודים תש"ס, היו 33 כתות, מגן עד כיתה ט', שלמדו בהן למעלה מ-1,200 תלמידים. בכתות א', ב' ו-ג' למדו כ-40 תלמידים לכתה, בכתות שגודלן 35 מ"ר. זאת, בניגוד לתקן של משרד החינוך, שלפיו כיתה בת 40 תלמידים תהיה בגודל של 49 מ"ר (התקן מצורף ומסומן **נספח ע/9**).

24. בשני בתי הספר בשגב שלום לומדים כ-1,900 תלמידים, ובשנת הלימודים הבאה קיימת כוונה להקים בית ספר יסודי נוסף בשגב שלום.

25. לשם ההשוואה: בבית הספר האזורי של המועצה האזורית רמת נגב, בבי"ס משאבים, למדו בשנת הלימודים תש"ס 428 תלמידים, ב-18 כיתות (א' עד ט'), כאשר מספר התלמידים בכיתה היה, בממוצע, 24.

מגעים להקמת בית ספר בביר הדאג' וכיתות לימוד בהר הנגב

26. פניותיהם של נציגי ביר הדאג' ומשכנות רועים עבדת, להקמת מוסדות לימוד לילדיהם, נמשכות כבר מאז סוף שנת 1997.

27. ביום 17.12.97 פנה עותר מס' 1, בשם המשפחות המתגוררות בביר הדאג', אל מנהל מחוז הדרום של משרד החינוך, ד"ר יצחק תומר, עם הצעה להקים בית ספר לילדי ביר הדאג'. להצעה צורפו נתונים מפורטים בדבר מספר הילדים מן הישוב הרשומים בבתי ספר, וכן הערכות, שנתמכו בנתונים, בדבר שיעור של 30% מילדי הישוב שאינם נרשמים ללימודים, ועוד כ-30% נוספים שנושרים מן הלימודים, בשל קשיי הגישה לבית הספר. העתק המכתב וההצעה המצורפת לו מצורף ומסומן **נספח ע/10** ראו גם פנייתו הנוספת של עותר מס' 1, מיום 4.2.98 - מצורפת ומסומנת **נספח ע/11**.

28. ביום 13.1.98 פנה עותר מס' 5 אל מנהל מחוז הדרום במשרד החינוך, והתריע על הצורך בהקמת גן וכיתות רב-גיליות באזור עבדת, לאור מיעוט הילדים, ובמיוחד הבנות, אשר מגיעים מאזור זה לבתי הספר המרוחקים. העתק המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/12**.

29. תשובותיו של ד"ר תומר, שלפיהן הנושא ייבחן, מצורפות ומסומנות **נספח ע/13** ו**נספח ע/14**.

30. ביום 4.3.98 פנתה ב"כ העותרים אל מר שמואל ריפמן, ראש המועצה האזורית רמת נגב, עם פירוט בדבר קשיי הגישה של ילדי ביר הדאג' וילדי הר הנגב לבית הספר, תוצאות קשיים אלה מבחינת שיעורי אי-הרישום והנשירה, וחובות המועצה האזורית, בתור רשות החינוך המקומית, כלפי ילדי המועצה הערביים. ב"כ העותרים ביקשה לדעת מדוע המועצה האזורית אינה עורכת רישום של ילדים אלה, ומדוע אינה פותחת עבורם כיתות לימוד. המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/15**.

31. במקביל פנתה ב"כ העותרים אל שר החינוך, והצביעה על חובתו לפי חוק לדאוג לפתיחת מוסדות חינוך חובה חנים, לרבות סמכותו לחייב רשות חינוך מקומית לפתוח ולקיים מוסד כאמור. העתק המכתב לשר החינוך מצורף ומסומן **נספח ע/16** ממשרד החינוך לא נתקבלה תשובה למכתב זה.

32. המועצה האזורית רמת נגב השיבה באמצעות יועצה המשפטי, עו"ד שמואל קדם, במכתב מיום 6.4.98. עמדת המשיבה, לפי המכתב, היתה כי ישיבתם של הבדואים בביר הדאג' היא זמנית, וכי המועצה אינה אחראית לממן להם בניית מוסדות חינוך. העתק מכתבו של עו"ד קדם מצורף ומסומן **נספח ע/17**. תשובתה של ב"כ העותרים למכתב זה מצורפת ומסומנת **נספח ע/18**. על מכתב זה לא נתקבל כל מענה.

33. לאחר חילופי מכתבים אלה חלה הפסקה של כשנה בפניות העותרים, וזאת בשל קיום מגעים עם "המינהלה לקידום הבדואים בנגב" בדבר הקמת ישוב מוכר באזור ביר הדאג', כאשר

מגעים אלה עוררו בלב העותרים את התקווה, כי בכך תיפתר אף בעית בית הספר. משהתארכו מגעים אלה, והקמת בית ספר לא נראתה באופק, החלו העותרים שוב בפניותיהם למשיבים.

34. פנייתו של העותר מס' 2 למנהל רשות החינוך לבדואים, מיום 10.6.99, מצורפת ומסומנת **נספח ע/19**. תשובת המנהל מצורפת ומסומנת **נספח ע/20**.

35. ביום 6.9.99 פנה העותר מס' 2 אל ראש המועצה האזורית רמת נגב, כאשר הוא מתריע על הסכנה הנשקפת לילדים הממתינים להסעות בצד הכביש הראשי, ומבקש כי ייסללו שבילים מהכביש הראשי אל תוך הישוב, כדי שהאוטובוסים יוכלו להיכנס לתוך הישוב. תשובתו של ראש המשיבה היתה, כי פנה בענין למשרד החינוך. המכתבים מצורפים ומסומנים **נספח ע/21 ונספח ע/22**.

36. ביום 29.8.99 שבה ב"כ העותרים ופנתה לראש המועצה האזורית רמת נגב ולשר החינוך, בדרישה כי יוקם בית ספר לילדי ביר הדאג' וכתות רב-גיליות לילדי הר הנגב, וזאת, ללא קשר לתכניות להקים ישוב בבאר חיל, אשר נמצאות בשלבי תכנון מוקדמים ואשר אין לדעת מתי יגיעו לכלל ביצוע. העתקי המכתבים לראש המועצה ולשר החינוך מצורפים ומסומנים, בהתאמה, **נספח ע/23 ונספח ע/24**.

37. ראו גם את פניות ב"כ העותרים אל שר החינוך ואל ראש המועצה האזורית רמת נגב מיום 26.12.99, המצורפות לעתירה **כנספח ע/25 ונספח ע/26**.

38. כן ראו את פניית ב"כ העותרים אל מנהל מחוז הדרום במשרד החינוך מיום 4.1.00, ואת תשובת האחרון מיום 16.1.00, המצורפים לעתירה **כנספח ע/27 ונספח ע/28**.

39. תשובותיהם של יועץ שר החינוך, מר עלי אלאסד, ושל היועץ המשפטי של המועצה האזורית רמת נגב, לפניות ב"כ העותרים, מצורפות ומסומנות, בהתאמה, **נספח ע/29 ונספח ע/30**. בתשובות אלה לא היה כל חדש.

40. ביום 13.2.00 כתב יועץ שר החינוך, מר עלי אלאסד, כי הוחלט על הקמת שני בתי ספר יסודיים לערבים בנגב, וכי "נשקלת האפשרות להקים אחד מהם בביר הדאג'". העתק המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/31**. פנייתה של ב"כ העותרים, לקבלת מידע יותר החלטי בענין ביר הדאג', וכן להתייחסות לבקשה להקים כתות רב-גיליות באזור עבדת, לא נענתה. המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/32**.

41. מ"סיכום פגישה בנושא החינוך במגזר הבדואי" מיום 7.2.00 עולה, כי כבר בפגישה שהתקיימה ביום 30.1.00, בהשתתפות שר החינוך, פקידים בכירים במשרד החינוך, יועצי השר ומנהל מחוז הדרום במשרד החינוך, הוחלט להקים בית ספר יסודי ארעי (במבנה יביל) בבאר חיל לילדי אלעזמה. העתק הסיכום מצורף ומסומן **נספח ע/33**.

42. ביום 15.2.00 החליטה המועצה הארצית לתכנון ולבניה שלא לאשר את התכנית להקמת ישוב בבאר חיל להפקדה, ולהחזיר את הדיון בתכנית לוועדה המחוזית לתכנון ובניה, שתדון בחלופות למיקום היישוב. (ראו נספח ע/5)

43. בפגישה, שהתקיימה ביום 4.4.00 בין שר הפנים, שר החינוך, ראש המועצה האזורית רמת נגב ומשתתפים אחרים, וללא נציגות כלשהי מטעם תושבי ביר הדאג', הציע ראש המועצה האזורית רמת נגב, כי לאור אי-אישור התכנית להקמת ישוב בבאר חיל, יוקם מרכז שירותים באזור צומת הנגב. מנהל מחוז הדרום במשרד החינוך אף הוא תמך בהקמת בית ספר יסודי בצומת הנגב, ושר החינוך הביע את הסכמתו. בסיכום הישיבה הוחלט על הקמת בית ספר יסודי בצומת הנגב "בו מתוכנן מרכז שירותים למגזר הבדואי וזאת בכפוף לקבלת אישורים ממערכת הבטחון ומוסדות התכנון של משרד הפנים". כאמור, נציגי התושבים הנוגעים בדבר כלל לא נשאלו לעמדתם לגבי תכנית זו. העתק סיכום הישיבה מצורף ומסומן **נספח ע/34**.

44. בהמשך לסיכום זה, פנה מנהל רשות החינוך לבדואים בנגב, מר משה שוחט, אל ראש המועצה האזורית רמת נגב, כיו"ר הוועדה המקומית לתכנון ובניה, וביקש לאשר הקמת בית ספר יסודי באזור צומת הנגב, "שם מיועד לקום ישוב הקבע עבור בני העזאזמה". פנייתו של מר שוחט מצורפת ומסומנת **נספח ע/35**.

45. בישיבה שהתקיימה בין ראש המועצה האזורית רמת נגב לנציגי "המנהלה לקידום הבדואים בנגב" (יחידה של מינהל מקרקעי ישראל) ביום 28.5.00, הביע ראש המשיבה תמיכה בהקמת ישוב בדואי בצומת הנגב. עוד צויין באותה ישיבה, כי המינהלה מקדמת הקמת מרכז שירותים בצומת הנגב, וכי המועצה האזורית פועלת להקמת בית ספר יסודי במקום. סיכום הישיבה מצורף ומסומן **נספח ע/36**.

46. יצוין, כי צומת הנגב מצוי במרחק של 19 ק"מ מביר הדאג', ולא מתגוררים בו תושבים ערביים. כמו כן, הוא נמצא כשמונה ק"מ דרומית-מזרחית לאזור התעשייה רמת חובב, במורד הרוח.

47. משנדע לעותרים על התכנית להקים בית ספר בצומת הנגב, במקום בביר הדאג', כחלק ממרכז שירותים המיועד להפוך לישוב, החלו להביע את התנגדותם הנמרצת לתכנית זו:

48. נציג העותרת מס' 4 פנה במכתב לשר החינוך מיום 9.4.00 – המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/37**.

49. ב"כ העותרים פנה ביום 11.4.00 אל שר החינוך, כאשר הוא מבהיר את חובתו של משרד החינוך לספק שירותי חינוך בהתאם לצרכי התלמידים ומיקומם בפועל, ולא לסייע לרשויות אחרות במאמציהן להעביר אוכלוסיות ממקום למקום. המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/38**.

50. ביום 11.6.00 וביום 18.6.00 העביר העותר מס' 1 אל ראש המשיבה את התנגדותם של תושבי ביר הדאג' לתכנון ישוב עבורם בצומת הנגב, ולהקמת בית ספר במקום. העתק המכתב מיום 18.6.00 מצורף ומסומן **נספח ע/39**.

51. תשובתו של שר החינוך מיום 24.4.00 היתה, כי הוא אינו רוצה להיכנס למחלוקות בדבר המיקומים המועדפים, וכי הוא "בונה במקומות שניתן לבנות מיד". מכתבו של שר החינוך מצורף ומסומן **נספח ע/40**.

52. מנהל מחוז הדרום במשרד החינוך, ד"ר יצחק תומר, השיב לפניית העותרים, כי ההחלטה על הקמת בית ספר יסודי בצומת הנגב נתקבלה על-ידי שר החינוך ושר הפנים יחד, וכי בנייתו אמורה להסתיים עד 1.9.00. תשובותיו של מנהל מחוז הדרום מצורפות ומסומן **נספח ע/41** ו**נספח ע/42**.

53. ראש המשיבה העביר את תשובתו למשיב, כאשר הוא מציין כי המיקום של צומת הנגב סוכם עם משרד הפנים ומקובל גם על מינהלת הבדואים ועל משרדים נוספים. מכתבו מצורף ומסומן **נספח ע/43**.

54. ביום 11.6.00 פנו נציגי העותרת מס' 4 והעותר מס' 5 אל המשיב, כשהם מודיעים על הכוונה להשבית את הלימודים, במחאה על ההחלטה להקים את שני בתי הספר החדשים – וזה המיועד לילדי ביר הדאג' בתוכם – שלא בתוך הישובים שאותם הם מיועדים לשרת. שני עותרים אלה הדגישו, כי החלטה זו מחטיאה את מטרתה של הקמת בתי ספר נוספים, שהיא צמצום ההסעות, צמצום הנשירה והעלאת הישגי התלמידים. עוד צוין במכתב, כי בכוונת הורי התלמידים שלא לשלוח את ילדיהם אל בתי הספר החדשים בשנת הלימודים הקרובה, אם אלה לא יוקמו בתוך ישוביהם. העתק המכתב מצורף ומסומן **נספח ע/44**.

55. ביום 18.6.00 השתתפו עותר מס' 2 ועותר מס' 5 בפגישה עם שר החינוך דאז, מר יוסי שריד. באותה פגישה הביע השר נכונות לבדוק את האפשרות של הקמת בית ספר בביר הדאג', במבנים יבילים, ופסל את הרעיון של הקמת בית ספר בצומת הנגב, בשל הסכנות הבריאותיות הנובעות מקרבת המקום לרמת חובב, וכן בשל ריחוק האתר ממקום מגורי הילדים, המיועדים ללמוד באותו בית ספר. מספר ימים לאחר מכן התפטר מר שריד מתפקיד שר החינוך.

56. לסיכום המגעים שהתקיימו להקמת מוסדות חינוך לילדי ביר הדאג' והר הנגב: א – לאחר מגעים ממושכים הוחלט על הקמת בית ספר לילדי ביר הדאג' בצומת הנגב. בעקבות פניות רבות של העותרים, שבהן הביעו נציגי ביר הדאג' את התנגדותם התקיפה להתגורר בצומת הנגב או לשלוח את ילדיהם ללמוד שם, לאור ריחוקו מביר הדאג' וקרבתו לאזור התעשייה רמת חובב, הסתמנה נכונות של המשיב לבחון מחדש החלטה זו. אולם עד להגשת העתירה לא נודע לעותרים על שינויה. בשטח, עד ליום הגשת העתירה, לא נראו עבודות הכנה או בניה כלשהן, להקמת בית ספר בצומת הנגב.

ב – לילדי הר הנגב, שאף בית ספר בביר הדאג' יהיה מרוחק מדי עבור בני ה-5 ו-6 שביניהם, לא הוצע פתרון כלשהו.

הטיעון המשפטי

חובות המשיבים לפי דיני החינוך

57. המועצה האזורית רמת נגב (להלן: "המשיבה"), בהיותה רשות מקומית, היא רשות החינוך המקומית, האחראית לכל הילדים המתגוררים בתחומי המועצה. זאת, מכח הגדרת "רשות חינוך מקומית" בסעיף 1 לחוק לימוד חובה, התש"ט-1949 (להלן: "חוק לימוד חובה"): "לגבי תחום שיפוטה של רשות מקומית – אותה רשות מקומית". אף סעיף 3 לאותו חוק, וכן סעיף 20 לחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג - 1953 (להלן: "חוק חינוך ממלכתי") מבהירים, כי מגורים בפועל בתחום השיפוט של רשות חינוך מקומית הם שקובעים את השתייכותו של ילד לתחום אחריותה של אותה רשות.

58. יצוין, כי בנגב פועלת "רשות החינוך לבדואים בנגב", שהוקמה כרשות חינוך מקומית לפי סעיף 1(ג) לחוק לימוד חובה, בצו שפורסם ברשומות ביום 29.10.81. רשות חינוך מקומית זו הוקמה לאותם שטחים שאינם נמצאים בתחום השיפוט של רשות מקומית כלשהי, ואין לה איפוא כל סמכות או אחריות כלפי הילדים הערבים המתגוררים בתחומי המועצה האזורית רמת נגב. מכתבו של מנהל רשות החינוך לבדואים בנגב, מיום 19.12.99, מאשר זאת (ראו נספח ע/6).

59. לפי סעיף 7 לחוק לימוד חובה, קיום מוסדות חינוך רשמיים למתן חינוך חובה חינם לפי חוק, לילדים המתגוררים בתחום השיפוט של רשות חינוך מקומית מסוימת, מוטל על המדינה ועל אותה רשות חינוך מקומית במשותף. סעיף 7 קובע:

- (א) המדינה אחראית למתן חינוך-חובה חינם לפי חוק זה.
 (ב) קיום מוסדות-חינוך רשמיים למתן חינוך-חובה חינם לפי חוק זה לילדים ולנערים הגרים בתחום-שיפוטה של רשות-חינוך מקומית מסוימת, יהא מוטל על המדינה ועל אותה רשות-חינוך מקומית במשותף ...
 (ג) השר רשאי לחייב, בצו, רשות-חינוך מקומית, או רשויות חינוך מקומיות אחדות במשותף, לפתוח ולקיים מוסדות-חינוך רשמיים לחינוך-חובה.

60. תקנות חינוך ממלכתי (פתיחת מוסדות), התשי"ד - 1953 (להלן: "תקנות פתיחת מוסדות") קובעות מתי חייבת רשות חינוך מקומית לפתוח מוסד חינוך, מהזרם הממלכתי או הממלכתי-דתי, וזאת כאשר מתקבלות הודעות, בעת הרישום, ממספר מינימלי של הורים, על רצונם בחינוך לילדיהם מהזרם שאינו ניתן באותה רשות חינוך.

61. תקנות אלה מתייחסות לחלוקת החינוך הממלכתי העברי לזרמים הממלכתי והממלכתי-דתי, אולם החינוך במדינת ישראל מחולק אף לפי לשון ההוראה, לעברי ולערבי. כך, לפי סעיף 3(ב) לפקודת החינוך [נוסח חדש], התשל"ח-1978, הקובע: "בתי הספר הציבוריים יסווגו לפי שפת ההוראה העיקרית הנהוגה בהם". חוק חינוך ממלכתי מחייב התקנת תקנות בדבר התאמת

הוראות החוק לצרכי חינוך חובה של תלמידים שאינם יהודים (סעיף 34(4)), אולם תקנות כאלה לא הותקנו.

62. ניתן להקיש, מסיווג החינוך העברי לשני זרמים, ומהחובה להענות לדרישה למוסד חינוך מהזרם שאינו מיוצג ברשות חינוך מקומית, לגבי החלוקה הרחבה יותר, בין החינוך העברי לחינוך הערבי. אם קיימת חובה להענות לצורך בזרם, שאינו מיוצג בתוך החינוך העברי, חובה כזו קיימת מקל וחומר לגבי הצורך בחינוך בשפת ההוראה, שאינה מיוצגת במוסדות החינוך הקיימים ברשות החינוך המקומית.

63. לפי סעיף 3 לתקנות פתיחת מוסדות, בצירוף סעיף 40 לתקנות לימוד-חובה וחינוך ממלכתי (רישום), התשי"ט-1959 (להלן: "תקנות הרישום"): רשות חינוך מקומית, שבתחום שיפוטה קיים מוסד חינוך מזרם אחד, והורי תלמידים בחרו בחינוך מהזרם האחר, תפתח כיתות או מוסד חינוך מהזרם האחר בתנאים הבאים:

- אם נרשמו לזרם האחר לפחות 25 ילדים בגיל 5 או לפחות 25 ילדים בגיל אחד או בשני גילים רצופים מהגילים 6 עד 13 – תפתח הרשות כיתה;
- אם נרשמו 40 ילדים בשניים או בשלושה גילים רצופים מהגילים 6 עד 13 – יפתחו שתי כיתות מצורפות;
- אם נרשמו 100 ילדים מכל הגילים 6 עד 13 – יפתח מוסד;
- אם נרשמו 80 ילדים מכל הגילים 6 עד 13, והסעתם למוסד אחר כרוכה בהוצאות כספיות ניכרות, בבעיות בטחון וכיוצא באלה, או הישארותם במוסד הקיים תצריך כיתה נוספת – יפתח מוסד.

64. לפי הנתונים שהובאו לעיל: בביר הדאג' לבד היו רשומים בשנת הלימודים תשי"ס 320 ילדים בבתי ספר יסודיים. וזאת, אף מבלי להביא בחשבון את הילדים הנוספים, שהם בגיל חינוך חובה אך אינם רשומים כלל. זהו מספר ילדים הגדול בלמעלה מפי-שלושה מהמספר המחייב הקמת בית ספר, לפי התקנות לעיל.

65. באזור הר הנגב רשומים, כאמור, 62 תלמידים, ולפי ההערכות יש עוד כ-35 ילדים שאינם רשומים. ישנם איפוא מספיק ילדים לפתיחת שתי כיתות מצורפות לפחות. אולם אם יפתח בית ספר בביר הדאג', ייסעו הילדים מהר הנגב לבית ספר זה, ודרישת העותרים היא לפתיחת גן חובה וכיתה א', שכן גם המרחק מהר הנגב לביר הדאג' (30 ק"מ ויותר) הוא גדול מדי להסעת ילדים בגילאי 5-6.

66. התקנות אף מתייחסות למיקום של בתי ספר: סעיף 7 לתקנות הרישום קובע, כי רשות חינוך מקומית תקבע אזורי רישום, באופן שבכל אזור יהיה לפחות בית ספר אחד (בכפוף למספר התלמידים המינימלי כאמור לעיל), כאשר "המרחק בין בית-הספר לבין מקום מגורי התלמידים יהיה לא יותר משני קילומטרים, ואם היה התלמיד בכיתה ה' ומעלה – לא יותר משלושה קילומטרים" (סעיפים 7(א) ו-7(ב)(1)).

67. תקנה זו מחייבת, כי המשיבה תפתח בית ספר יסודי (כולל גן), עבור ילדי ביר הדאג', באופן שבית הספר יימצא במרחק שאינו עולה על 2 ק"מ ממקום מגורי הילדים – כלומר, באזור ביר הדאג' עצמו. ההחלטה, להקים בית ספר בצומת הנגב, הנמצא במרחק של 19 ק"מ מביר הדאג', והיכן שלא מתגוררים תלמידים המיועדים ללמוד בבית ספר זה, אינה עולה בקנה אחד עם חובת המשיבה, לפי החוק והתקנות, לפתוח בית ספר לילדי ביר הדאג'.

68. עוד קובע סעיף 7(ב)(3) לתקנות הרישום:

"אם אין בידי רשות חינוך מקומית להעמיד את המרחק בין בית-הספר לבין מקום מגורי התלמידים כאמור בפיסקאות (1) ו-(2), רשאית היא לקבוע בתחום שיפוטה אזורים גדולים יותר, ובלבד שקיימת בהם תחבורה ציבורית לתלמידים הגרים בקצות האזורים, או שרשות חינוך מקומית תאפשר תחבורה כאמור; אין התחבורה הציבורית מספקת ומתאימה לילד פלוני – תקבע רשות החינוך המקומית הסדרי תחבורה נאותים אחרים עבורו."

69. לגבי ביר הדאג' – המשיבה לא נתנה כל נימוק, מדוע אין בידיה להקים בית ספר בביר הדאג', אלא רק בצומת הנגב, המרוחק ממגורי התלמידים. מעמדות שהביע ראש המשיבה בישיבות שונות (ראו נספחים ע/34 ו-ע/36) עולה, כי המשיב תומך בהקמת מרכז שירותים, שיהפוך לישוב, בצומת הנגב דווקא, והוא קושר בכך את הקמת בית הספר. ואולם אין כל קשר הכרחי בין השאלה של הקמת ישוב, שהיא תהליך תכנוני ממושך, לבין הקמת בית ספר, שנועדה לספק את הצורך המיידי של ילדים בקבלת חינוך חובה בסמוך למקום מגוריהם. אין כל מניעה להקים בית ספר בביר הדאג', במבנים יבילים, היכן שכיום מתגוררים מאות ילדים בגיל חינוך חובה. וזאת, ללא קשר לשאלה אם בעתיד יקום ישוב בביר הדאג', בצומת הנגב או בכל מקום אחר (וראו להלן, פסקה 109 ואילך). זאת, בדומה למרפאה של קופת חולים שהוקמה לאחרונה, באישור משרד הבריאות, בביר הדאג'.

70. לגבי אזור הר הנגב – אף אם פיזור האוכלוסיה הערבית באזור זה מחייב קביעת אזור רישום גדול יותר מזה שנקבע בתקנות, הרי שהתקנה הנ"ל מחייבת את המשיבה לדאוג להסדרי תחבורה נאותים לכל התלמידים המתגוררים באזור זה, באופן שלא תישקף סכנה לבטחון הילדים. "היה בתחום שיפוטה של רשות חינוך מקומית מחסור בדרכים או בעורך תחבורה או באמצעי תחבורה, או שהיה שיבוש בדרכים – חייבת רשות חינוך מקומית לקבוע אזורים יותר קטנים כדי להקל על התחבורה ולהרחיק את התקלה" (סעיף 7(ב)(4) לתקנות הרישום).

71. ממכלול ההוראות לעיל עולה חובה ברורה ומפורטת של רשות החינוך המקומית – המשיבה בענייננו – לדאוג להקמת מוסדות חינוך הסמוכים למגורי התלמידים, לדאוג לכך שילדים יגיעו לבית ספר הקרוב למקום מגוריהם, ולמצער, לדאוג לתחבורה נאותה ובטוחה לכל ילד וילד, לבית ספר שהוא יותר מרוחק. המשיבה לא רק שאינה דואגת להקמת בתי ספר וכיתות לימוד כמתחייב בחוק ובתקנות, היא אף אינה דואגת לתחבורה לילדי רמת נגב, כאשר אלה מוסעים בהסעות של רשות החינוך לבדואים, אשר כאמור לעיל, אינה רשות החינוך האחראית לילדים אלה. כמתואר לעיל, ההסעות אינן נכנסות לישובים, והילדים נאלצים ללכת מספר ק"מ ברגל ולהמתין להסעה ליד כביש מהיר ללא כל מיגון או שילוט.

72. אשר לאחריות המשיב: סעיף 7 לחוק לימוד חובה קובע בבירור את אחריות המדינה לספק חינוך חובה חנם, באמצעות מוסדות חינוך, ואף קובע את סמכותו של המשיב, בסעיף קטן (ג), לצוות על רשות חינוך מקומית לפתוח ולקיים מוסד חינוך.

73. סעיף 10 לאותו חוק אף הוא מסמיך את שר החינוך לצוות על רשות חינוך מקומית לפתוח מוסדות חינוך לפי רצון הורי הילדים, כאשר לפי הכותרת של אותו סעיף – "זכות הורים לבחור בזרם מוכר" – עולה כי מדובר באותם מקרים, שבהם יש ביקוש ברשות חינוך מקומית לזרם שאינו מיוצג באותה רשות. (ובענייננו: ישנו ביקוש לחינוך ערבי, שאינו ניתן באותה רשות).

74. תקנות לימוד חובה (מתן צווים לפתיחת מוסדות ולקיומם), התשי"ג-1952 קובעות הוראות מינהליות מפורטות בדבר אופן הפעלת סמכותו של שר החינוך לצוות על רשות חינוך מקומית לפתוח ולקיים מוסד חינוך.

75. על מנת לקיים את חובותיהם האמורות על פי דין, היה על המשיבים אף לדאוג לרישום כדין של הילדים הערביים ברמת נגב, כדי לאמוד את מספר הילדים ואת צרכיהם. חובתה של רשות חינוך מקומית לדאוג לרישום הילדים המתגוררים בתחומה, ואף להקצות מקום לכך ולמנות לכך רשמים דוברי ערבית, קבועה בחוק לימוד חובה (סעיפים 3 ו-3א), ובתקנות הרישום (סעיפים 3, 4, 24, 42, 43). על סמך תחזיותיה של רשות החינוך המקומית בדבר מספר התלמידים בה וצרכיהם, אמורה הרשות להגיש בקשות למשרד החינוך, לגבי בניית מוסדות חינוך חדשים (ראו חוזר מנכ"ל משרד החינוך, המצורף ומסומן **נספח ע/45**).

76. המשיב, משנוכח כי רישום אינו מתבצע על-ידי רשות החינוך המקומית, מוסמך לצוות על עריכת הרישום על-ידי מי שהשר יקבע ובמועד שיקבע (חוק לימוד חובה, סעיף 3א). סעיף זה מלמד, כי למשיב אחריות לדאוג לכך, כי מחדל של רשות חינוך מקומית בעריכת רישום של התלמידים בתחומה לא יוביל לאי-רישום של ילדים אלה, ולשלילת זכותם לחינוך חנם.

77. המשיבה מעולם לא ערכה פעולה כלשהי לרישום הילדים הערבים תושבי המועצה לגנים או לבתי ספר. וכפי שעולה מהנתונים המובאים בפרק העובדתי לעיל, אכן מספר לא מבוטל של ילדים בגיל חינוך חובה תושבי המועצה אינם רשומים לגן או לבית ספר. למעשה, כפי שעולה מתשובות המשיבה לפניית העותרים (ראו נספחים ע/17, ע/30), המשיבה כלל אינה רואה עצמה אחראית לילדי המועצה הערביים, ומתנערת מכל חובותיה החוקיות כלפיהם. המשיב, מצידו, לא עשה שימוש בסמכויותיו כדי לתקן את מחדליה של המשיבה.

הזכות לחינוך

78. הזכות לחינוך של הילדים והילדות, המתגוררים בכפר ביר הדאגי ובהר הנגב שבתחום שיפוטה של המועצה אזורית רמת נגב, מעוגנת בדין. בעיקר מדובר בחוק לימוד חובה, אשר קובע

בסעיף 6 את עצם הזכות לחינוך, ומטיל את חובת אספקת החינוך (סעיף 7) הן על משרד החינוך והן על רשות החינוך המקומית.

79. יתרה מכך: לא רק זכותם של התלמידים בכפר ביר הדאג' ובהר הנגב מעוגנת בדין, אלא אף דרכי הביצוע ואופיה של הזכות פורטו בדין הנוהג - ראו תקנות פתיחת מוסדות ותקנות הרישום, המפורטות לעיל. מכאן יוצא, כי המשיבים חייבים באופן פוזיטיבי להבטיח מיידית את זכותם לחינוך של התלמידים בכפר ביר הדאג' ובהר הנגב. בית משפט נכבד זה קבע לא אחת, כי כאשר הזכות שבדין היא מפורטת, אזי שומה על הרשות לבצעה ללא איחור. כך נקבע בבג"ץ 1554/95 עמותת שוחרי גילית נ' שר החינוך התרבות והספורט, פ"ד נ (3) 2, 16:

אכן, המצב עשוי להיות שונה כאשר קיימת חובה סטטוטורית ספציפית, הקובעת לא רק את הזכות לשירות, אלא גם את טיבו והיקפו המוגדרים. במצב כזה, משקלם של שיקולי תקציב וסדרי עדיפויות יורד, ובדרך כלל על הרשות לקיים את חובותיה החוקיות ככתבן וכלשונון."

80. כך גם בבג"ץ 467/84 עזרא נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד לט (1) 753, 745:

"...כאשר החובה הסטטוטורית קובעת במדויק, מה חייבת העירייה לעשות, מתי, באיזה אופן ובאיזו כמות. כזהו המצב במקרה שלפנינו, כאשר נקבע בתקנות ובחוקי העזר כמה תחנות הצלה חייבות להיפתח בחוף ובאיזה זמנים, וכמה מצילים צריכים להימצא בכל תחנה. במקרה כזה יש להחיל את הכלל, שחוק יקיים על מנת שיבוצע, הלכה למעשה."

ראו גם:

בג"ץ 7081/93 בוצר נ' מועצה מקומית מכבים רעות, פ"ד נ (1) 19, 27-28, העוסק בזכות הגישה למבני חינוך.

81. כפי שתואר לעיל, כתוצאה מאי-קיום חובותיהם של המשיבים על פי דין, להקים לילדי רמת נגב הערבים מוסדות חינוך בהתאם למספרם ולמקומות מגוריהם, הרי שרבים מן הילדים אינם זוכים לממש את זכותם לחינוך חובה חינוכי. בכך, לא רק שנפגעת זכותם של הילדים לחינוך טוב יותר, או לחינוך בתנאים נוחים יותר; אלא נפגע הגרעין הקשה של הזכות לחינוך.

82. השאלה אם הזכות לחינוך היא בגדר זכות חוקתית אם לאו הושארה בצריך עיון בפסק הדין בענין שוחרי גילית (לעיל, בעמ' 34). עם זאת לא היתה מחלוקת, באותו פסק דין, בדבר חשיבותה של הזכות לחינוך, והקשר ההדוק שלה לזכויות יסוד חוקתיות אחרות:

"אכן, החינוך הוא מכשיר חברתי אשר לא ניתן להפריז בחשיבותו. מדובר באחת הפונקציות החשובות ביותר של הממשלה והמדינה. החינוך הוא חיוני לקיומו של משטר דמוקרטי חופשי, חי ומתפקד. הוא מהווה יסוד הכרחי למימושו העצמי של כל אדם. הוא חיוני להצלחתו ולשגשוגו של כל פרט ופרט. הוא חיוני לקיומה של חברה, שבה חיים ופועלים אנשים המשפרים את רווחתם ותורמים, בתוך כך, לרווחתה של הקהילה כולה. ... החינוך הוא, בלי ספק, מכשיר חשוב בהבטחת זכויותיו וחירויותיו של כל פרט ופרט, ובמימושן של הזכויות הפוליטיות הבסיסיות הנתונות לו, ובהן חופש הביטוי והזכות לבחור ולהיבחר." (שם, עמ' 24-25)

83. באותו פסק דין נדונה הזכות לחינוך בגיל הרך (עד גיל 3). אחד הנימוקים, שהביא השופט אור לאי-סיווגה של זכות זו כזכות חוקתית, הוא חוסר-עיוגונה באמנות בינלאומיות המבטיחות את הזכות לחינוך (שם, בעמ' 27-28). ואולם לגבי הזכות לחינוך יסודי ועל-יסודי, שבו עסקינן בעתירה הנדונה, הרי שזכות זו מעוגנת היטב במשפט הבינלאומי, ומעמדה כזכות יסוד איתן.

84. כך, למשל, קובעת האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שאותה אישרה מדינת ישראל בשנת 1991, את החובה לספק חינוך חובה חינם, וכן את החובה להבטיח את זמינותו ונגישותו לכל של חינוך זה (סעיף 13):

1. מדינות שהן צד באמנה זו מכירות בזכות כל אדם לחינוך ...
2. מדינות שהן צד באמנה זו מכירות, כי לשם השגת מימושה המלא של הזכות האמורה-
 - א. יהא חינוך יסוד חובה וזמין חינם לכל;
 - ב. יהא חינוך תיכון לצורותיו השונות, לרבות חינוך תיכון טכני ומקצועי, נחלת הכלל ונגיש לכל בכל אמצעי מתאים.
 (ההדגשות לא במקור)

85. הוראה דומה קבועה באמנה בדבר זכויות הילד, סעיף 28, שאף אותה אישרה מדינת ישראל בשנת 1991. להסתמכות על אמנה זו לצורך פרשנות חקיקה, ראו ע"פ 5224/97 מדינת ישראל נ' שדה אור, תקדין עליון 98 (2) 396, 399.

86. באשר למעמדה של הזכות לחינוך במשפט הבינלאומי ראו עוד:

- *UNESCO Convention Against Discrimination in Education – Article 5*
- *UN Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities – Article 4*
- *Framework Convention for the Protection of National Minorities – Article 14*
- *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE – Paragraph 34*
- *The Hague Recommendations Regarding The Education Rights of National Minorities*

87. לעניין תחולת המשפט הבינלאומי במשפט הישראלי ראו:

אהרן ברק, פרשנות במשפט (כרך ג') (הוצ' נבו, 1994) 353-354.

איל בנבנישתי, אשרור אמנות על ידי ישראל - השלכותיו על זכויות האדם (הבטאון הישראלי לזכויות ילדים, 1993), 3.

Eyal Benvenisti, "The Influence of International Human Rights Law on the Israeli Legal System: Present and Future," 28 Isr. L.R. (1994) 137.

88. אף במשפט המשווה הוכר מעמדה של הזכות לחינוך, ככל שמדובר על גרעין הזכות, כזכות יסוד.

89. בארה"ב נקבע, בעניין San Antonio Independent School Dist. v. Rodriguez, 411 U.S. (1973) 1 (שעליו מסתמך אף השופט אור בפרשת שוחרי גילית לעיל, עמ' 26), ברוב של

חמישה שופטים נגד ארבעה, כי הזכות לחינוך איננה זכות יסוד. יחד עם זאת, דעת הרוב באותו ענין קבעה, כי במידה שאין מסופק חינוך, אזי עשוי מעמדה של הזכות לחינוך לעלות לכדי זכות יסוד (עמ' 37 לפסק הדין):

"Whatever merit appellees' argument might have if a State's financing system occasioned an absolute denial of educational opportunities to any of its children, that argument provides no basis for finding an interference with fundamental rights where only relative differences in spending levels are involved and where - as is true in the present case - no charge fairly could be made that the system fails to provide each child with an opportunity to acquire the basic minimal skills necessary for the enjoyment of the rights of speech and of full participation in the political process."

90. יצויין, כי פסיקה אחרת של בית המשפט העליון הפדרלי, אשר אימצה, עקרונית, את גישת דעת הרוב בפסק דין Rodriguez, בדבר אי-יסודיות הזכות לחינוך, הכירה, חרף קביעתה, בסעד המבוקש על ידי העותרים. כך, לדוגמה, פסק בית המשפט העליון הפדרלי כי בני לא-אזרחים בארה"ב זכאים ליהנות מהזכות לחינוך כמו בני אזרחים. Plyler v. Doe, 457 U.S. 202 (1982). בעניין אחר, בית המשפט העליון הפדרלי החיל את ה- equal protection clause על הזכות לחינוך Papasan v. Allain, 478 U.S. 265 (1986).

91. שופטי המיעוט בענין San Antonio Independent School District מנמקים בהרחבה את ההשקפה, כי הזכות לחינוך, על אף שאינה מנויה מפורשות בחוקה, ראויה למעמד של זכות יסוד אשר תהנה מהגנה יתרה מאת בית המשפט (Strict Scrutiny), משום נחיצותה למימוש זכויות חוקתיות. וכך מסכם השופט Marshall את עמדתו (עמ' 116):

"The factors just considered, including the relationship between education and the social and political interests enshrined within the Constitution, compel us to recognize the fundamentality of education and to scrutinize with appropriate care the bases for state discrimination affecting equality of educational opportunity in Texas' school districts a conclusion which is only strengthened when we consider the character of the classification in this case."

92. וכך השופט Brennan (עמ' 63):

"...I also record my disagreement with the Court's rather distressing assertion that a right may be deemed "fundamental" for the purposes of equal protection analysis only if it is "explicitly or implicitly guaranteed by the Constitution." Ante, at 33-34. As my Brother MARSHALL convincingly demonstrates, our prior cases stand for the proposition that "fundamentality" is, in large measure, a function of the right's importance in terms of the effectuation of those rights which are in fact constitutionally guaranteed...Here, there can be no doubt that education is inextricably linked to the right to participate in the electoral process and to the rights of free speech and association guaranteed by the First Amendment. This being so, any classification affecting education must be subjected to strict judicial scrutiny..."

93. זאת ועוד. בתי משפט מדינתיים עליונים בארה"ב, אשר אינם כפופים לפסיקת בית המשפט העליון הפדרלי בכל האמור לפירוש חוקות מדינותיהם, הכירו בזכות לחינוך כזכות יסוד, אשר זכאית להגנה חוקתית מאת בית המשפט, גם אם איננה מוזכרת במפורש בחוקה. כך, למשל, בקליפורניה Serrano v. Priest 5 Cal. 3d 584, 608-610, שם נקבע כי הזכות לחינוך היא "אינטרס יסוד":

"We are convinced that the distinctive and priceless function of education in our society warrants, indeed compels, our treating it as a "fundamental interest."...education is essential in maintaining what several commentators have termed "free enterprise democracy" -- that is preserving an individual's opportunity to compete successfully in the economic marketplace, despite a disadvantaged background...education is unmatched in the extent to which it molds the personality of the youth of society...public education actively attempts to shape a child's personal development in a manner chosen not by the child or his parents but by the state."

כך גם במדינת קונטיקט Horton v. Meskill, 172 Conn. 615, 642-46, ובמדינת ניו-ג'רזי Robinson v. Cahill, 62 N.J. 473, 492.

94. בפסיקה הקנדית ישנה התייחסות מפורשת לשאלת הנגישות של בית הספר, וחוסר-הסבירות שבקביעת בית ספר, המרוחק ממגורי האוכלוסיה הנזקקת לו:

"If numbers warrant the establishment of a facility to provide for instruction in the language of the francophone minority, then surely it must be recognized that the facility should be located that will eliminate, in so far as possible, extremely lengthy bus rides for elementary school children...Sending elementary school children on bus trips of 30 to 45 minutes each way, when it is not necessary, is unreasonable if appropriate priorities are kept in mind. The priority that cannot be swept under the rug is the right of Canadian citizens in the minority language group to have their children instructed in their own language if the numbers warrant the provision of such instruction and facilities...A facility for elementary school children cannot be considered to be reasonably accessible if it is located miles away from the main geographic area where the majority of the students who would be attending the school live."

Lavoie et al. v. Attorney-General of Nova Scotia (1988), 50 D.L.R. (4th) 405 (N.S.S.C), 412-15.

ראו גם: Arsenault-Cameron v. Prince Edward Island (2000) 1 S.C.R., 12.

95. על מעמד הזכות לחינוך ועל הקשר בינה לבין הזכות לשוויון, ראו גם:

- Laughlin McDonald & John A. Powell *The Rights of Racial Minorities* (Southern Illinois University Press, 1993) 2nded., 106-110 – נספח ע/46 – מצורף ומסומן

- John Dewey, *Democracy and Education* (1916), especially chapter one: "Education as a Necessity of Life".

<ftp://uiarchive.cso.uiuc.edu/pub/etext/gutenberg/etext97/dmedu10.txt>

- W. E.B. Du Bois, "A Negro Schoolmaster in the New South", Atlantic Monthly 83 (1899) 99-104.

<http://eserver.org/race/schoolmaster.txt>

- Ernest R. House "Race and Policy", Education Policy Analysis Archives Volume 7 Number 16 April 26, 1999.

<http://www.geocities.com/Athens/Cyprus/6547/raceandpolicy.html>

הפליה

96. במועצה האזורית רמת נגב ילדים יהודים וילדים ערבים. מספרם של הילדים הערבים עולה, ניתן להניח, על זה של הילדים היהודים, שכן האוכלוסיה הערבית של המועצה, המוערכת בכ- 5,500 תושבים, גדולה מזו היהודית, שעמדה, בסוף שנת 1998, על 3,300 תושבים (ראו מכתב הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המצורף ומסומן **נספח ע/47**).

97. למרות זאת קיים במועצה בית ספר אזורי אחד בלבד, והוא בית ספר עברי: בית הספר האזורי "משאבי שדה" במשאבי שדה, שבו לומדים ילדי הקיבוצים והמושבים של המועצה. אף גני הילדים, שמצויים ביישובים עצמם, הם עבריים בלבד, והם מצויים ביישובים היהודים.

98. יש במצב זה משום הפליה ברורה ובוטה כלפי הילדים הערבים תושבי המועצה האזורית רמת נגב, שלא הועמד להם אף מוסד חינוך ערבי: לא בית ספר, לא כיתות ואף לא גני חובה.

99. בתשובה לפנייות ב"כ העותרים, כפר היועץ המשפטי של המשיבה בקיום הפליה כנגד הילדים הערבים במועצה, כאשר הוא ציין, כי אף ילדי קדש ברנע וכמהין מוסעים מדי יום מרחק ניכר לבית הספר במשאבי שדה. (נספח ע/17, סעיפים 7 ו-8; נספח ע/30, סעיפים 4 ו-5).

100. אולם ההפליה קיימת גם קיימת: המרחק בין כמהין וקדש ברנע (ניצני סיני) למשאבי שדה הוא 40-45 ק"מ, כלומר, כמו המרחק שנוסעים ילדי ביר הדאג' לבית הספר בשגב שלום, ופחות מן המרחק שנוסעים ילדי הר הנגב לבתי ספרם. אולם מבחינה מספרית, לא ניתן להשוות בין אוכלוסיית קדש ברנע וכמהין, לבין האוכלוסיה של ביר הדאג' והר הנגב. בכמהין ובקדש ברנע יחד, אוכלוסיה של 247 תושבים (נכון לסוף שנת 1998 – ראו נספח ע/47). כך שמדובר במספר קטן של ילדים, אשר אינו מספיק להקמת בית ספר, וספק אם הוא מספיק להקמת כיתות לימוד, לפי התקנות שהובאו לעיל. לעומת זאת, בביר הדאג' לבד ישנם למעלה מ-300 ילדים בגיל חינוך חובה. אין דוגמא של ישוב יהודי, במועצה האזורית רמת נגב, שיש בו מספר דומה של ילדים, המוסעים מדי יום לבית ספר המרוחק מהם עשרות ק"מ.

101. יתר על כן, בקדש ברנע ישנו גן חובה, המשרת גם את ילדי כמהין (מרחק של כ-10 ק"מ), כך שילדי הגן אינם נאלצים לנסוע את המרחק שהילדים הערבים בגיל 5 מביר הדאג' ומהר הנגב נאלצים לנסוע מדי יום כדי להגיע לגן (ולרוב – אינם נוסעים ואינם לומדים).

102. אף בתחום ההסעות קיימת הפליה ברורה: המשיבה דואגת להסיע את ילדי המועצה היהודים לבתי ספר, ואף מתפארת, באתר האינטרנט שלה, בצי האוטובוסים המשמשים אותה לצורך כך. (דף מתוך האתר מצורף ומסומן **נספח ע/48**). לעומת זאת, לילדי המועצה הערבים, שאף הם מוסעים מדי יום לבתי ספר, אין המשיבה מעמידה הסעות כלשהן.

103. חוק לימוד חובה מטיל איסור מפורש על רשות חינוך מקומית להפלות מטעמים עדתיים ברישום תלמידים ובקבלתם (סעיף 33 (א)(1)).

104. אף ללא איסור מפורש זה, הרי שלאור מעמדו של עקרון השוויון כעקרון יסוד חוקתי במשפט הישראלי, אסור למשיבים להפלות בין ילדי המועצה היהודים לילדי המועצה הערבים בהעמדת מוסדות חינוך בהתאם לחוק לימוד חובה וחוק חינוך ממלכתי והתקנות על פיהם.

ראו לדוגמא:

בג"צ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח' (טרם פורסם), פסקאות 21-22.

בג"צ 1113/99 עדאלה נ' השר לענייני דתות ואח' (טרם פורסם), פסקאות 3-5.

בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הבטחון ואח', פ"ד מט (4) 94, 132-133.

105. במקרה זה, אין המדובר בהפליה סתם, אלא בהפליה שקורבנותיה משתייכים לקבוצה דתית-לאומית מסוימת. בתוך גדרה של ההפליה, להפליה מטעמי דת ולאום נודעת חומרה מיוחדת. הפליה כזו היא חשודה על פניה, ולהצדקתה יידרשו נימוקים כבדי-משקל.

בג"צ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל בע"מ נ' דנילוביץ ואח', פ"ד מח (5) 749, 763.

בג"צ 6051/95 רקנט ואח' נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד נא (3) 289, 368.

רע"ב 3969/97 מדינת ישראל נ' אבו רביע, פ"ד נא (5) 470, 479.

בג"צ קעדאן לעיל, פסקה 24.

106. בענייננו לא ניתנו נימוקים, המצדיקים את ההבחנה בין שירותי החינוך, המסופקים לילדי המועצה הערבים, לבין אלה, המסופקים לילדי המועצה היהודים.

107. בתשובת היועץ המשפטי של המשיבה לפניית העותרים נטען, כי המועצה פטורה מלהענות לצרכי הילדים הבדואים, עד שלא ייקבע מקום יישובם הקבוע בהתאם למדיניות הממשלתית בדבר יישוב הבדואים (ראו נספח ע/17, נספח ע/30). נימוק זה אין בו כל הסבר להפליה שנוהגת המשיבה כלפי הילדים הערבים בתחומה. כמוסבר לעיל, חובותיה של המשיבה, כרשות חינוך מקומית, הן כלפי ילדים המתגוררים בפועל בתחומה, ונסיבות מגוריהם אינן רלוואנטיות כהוא זה לחובות המשיבה לפי חוק. יתר על כן, לא ניתן לראות בתושבי המועצה האזורית הערביים משום תושבים זמניים: זכותם של תושבי משכנות רועים עבדת להתגורר דרך קבע במקום כבר הוכרה; ובאשר לתושבי ביר הדאג', ילד שהגיע למקום בהיותו בכתה א' היה כבר מסיים השנה את בית הספר היסודי, כך שאין המדובר

במצב "זמני", במושגי הזמן הרלוואנטיים לאספקת שירותי חינוך, ואין המשיבה רשאית להיאחז בטענת הזמניות כדי להתנער מחובותיה לפי חוק.

108. המשיב אף הוא לא סיפק נימוק מבוסס לאי-התערבותו תחילה לטובת הקמת מוסדות חינוך לילדי רמת נגב הערבים, ולאחר מכן להחלטה להקים בית ספר במקום המרוחק ממגורי הילדים. הנימוק היחיד שניתן, בעניין זה, היה כי ההחלטה נתקבלה בעצה אחת עם שר הפנים, וכי אין כוונה להיכנס למחלוקות בדבר המיקומים המועדפים (ראו נספח ע/40).

שיקול זר

109. הסתמכות המשיבים על המדיניות הממשלתית בדבר התיישבות האוכלוסיה הערבית של רמת נגב מהווה שקילת שיקול זר בכל הקשור למילוי חובותיהם לפי חוקי החינוך לילדי רמת נגב הערבים. מאז ומתמיד קיים פער בין תכניות הממשלה בדבר התיישבות הערבים הבדואים בנגב לבין המצב בפועל, כאשר כמחצית מן הערבים בנגב חיים ביישובים, שהמדינה אינה מכירה בהם. מעולם לא נטען, כי יש בכך כדי להצדיק אי-מתן שירותי חינוך לילדים, החיים (שלא באשמתם) מחוץ לישובים המוכרים, ובפועל אכן הקים משרד החינוך 14 בתי ספר בישובים בלתי-מוכרים. אף בית ספר אל-עזזמה, שאליו מוסע חלק ניכר מהילדים הערבים מרמת נגב, ממוקם בישוב בלתי-מוכר.

110. הקמת ישוב, ואף הקמת "מרכז שירותים" כתשתית ראשונית לישוב, כרוכה בהליכים תכנוניים ממושכים, ומחייבת אף הסכמה של התושבים המיועדים להתגורר באותו ישוב. הא ראייה, שהתכנית להקים ישוב בבאר חיל, על אף ההחלטה העקרונית שהתקבלה בממשלה כבר ביום 31.1.99, עדיין לא הופקדה, וכך גם התכנית החלופית להקים ישוב בצומת הנגב. ומנגד, ההתנגדות להקמת ישוב באזור באר חיל, שהושמעה במועצה הארצית לתכנון ובניה, נבעה מתכנית עתידית, שכלל לא הוחלל בביצועה, בדבר הקמת תחנת כח גרעינית באזור. כך שמדובר בתכניות ארוכות-טווח, שגיבושן וביצוען הם עניין של שנים.

111. לעומת זאת, הקמת בית ספר נועדה לספק צורך מיידי בחינוך חובה חינוך לילדים, בלי קשר לשאלת מעמדו ועתידו של ישובם. משרד החינוך מכיר מזה שנים בחוסר-התלות שבין הקמת בית ספר לבין מעמד הישוב, כאשר, כאמור, הוקמה רשת שלמה של בתי ספר בישובים בלתי-מוכרים. בתי הספר בישובים אלה מוקמים, ככלל, במבנים יבילים, שניתן להעבירם במקרה של שינוי במיקום של הישוב.

112. משרד החינוך אף נתן ביטוי מפורש לתפיסתו זו, בפרסום של רשות החינוך לבדואים מנובמבר 1996:

"משרד הפנים והוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה מכירים בצורך של קיום בתי ספר בפזורה ומכירים בעובדה כי חוק חינוך חובה חל במידה שווה על תלמידי הפזורה כשם שחל על כלל תלמידי ישראל.

- משום כך – ישנה מעין הסכמה/הבנה בין "רשות החינוך לבדואים" לבין משרד הפנים על הצורך בבניית כיתות לימוד בבתי הספר כתוצאה מריבוי טבעי. ...

- חוק חינוך חובה שתחתיו פועלת "רשות החינוך לבדואים", גובר על החוק האוסר בנייה בפזורה שתחתיו עובד משרד הפנים. " (הפרסום מצורף ומסומן **נספח ע/49**)

113. לכאורה, ההסבר היחיד להתייחסות השונה ליישובים הלא-מוכרים במועצה האזורית רמת נגב, בכל הקשור להקמת מוסדות חינוך, מצוי בכך שרשות החינוך האחראית לילדים ביישובים אלה אינה רשות החינוך לבדואים בנגב, אלא המשיבה, אשר נקטה בעמדה עקבית המתנערת מכל אחריות כלפי תושביה הערביים, לרבות הילדים שביניהם.

114. יצוין, כי אין זו העתירה הראשונה, המוגשת לבית משפט נכבד זה, אשר תוקפת אי-מתן שירותים בסיסיים לתושבי ישובים בלתי-מוכרים. עד כה, בהתייחסו אל עתירות אלה, שלל בית המשפט את הגישה, כאילו היותו של ישוב לא-מוכר מצדיקה למנוע מתושביו שירותי יסוד ולהפלותם לרעה לעומת יתר אזרחי ישראל:

בג"צ 7115/97 עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי ואח' נ' משרד הבריאות ואח' - העתירה ביקשה מבית המשפט להורות למשרד הבריאות לספק מרפאות אם וילד בכפרים לא מוכרים בנגב. בעקבות העתירה, הודיע משרד הבריאות על הקמת שש מרפאות כאמור (הבטחה שטרם מומשה).

בג"צ 4671/98 ד"ר עואד אבו פריח ואח' נ' רשות החינוך לבדואים בנגב - העתירה ביקשה לחבר בתי ספר בכפרים לא מוכרים בנגב לחשמל. בדיון בעתירה ביום 23.8.98 הביע בית המשפט את דעתו הנחרצת נגד אי-אספקת שירותי החשמל לאותם בתי ספר. בעקבות העתירה חוברו בתי הספר בכפרים לא מוכרים לחשמל.

בג"צ 5838/99 המועצה האזורית לכפרים הלא מוכרים בנגב נ' שר העבודה והרווחה - העתירה תקפה את הפסקת האספקה של שירותי רווחה לתושבי הכפרים הלא מוכרים בנגב על ידי שר העבודה והרווחה. ביום 14.2.2000 נתן בית המשפט הנכבד צו על תנאי כמבוקש בעתירה. בעקבות זאת חודשו שירותי הרווחה.

בג"צ 4540/00 לבאד אבו-עפאש ואח' נ' שר הבריאות ואח' - העתירה ביקשה להורות למשרד הבריאות ולקופות החולים להקים מרפאות קהילתיות ביישובים לא-מוכרים בנגב, ולקבוע כללים בדבר פריסה שוויונית של מרפאות אלה. ביום 27.6.00 הוציא בית המשפט הנכבד צו על תנאי כמבוקש בעתירה.

על כן מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו על תנאי כמבוקש, ולאחר קבלת תגובת המשיבים להופכו להחלטי. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לחייב את המשיבים בהוצאות המשפט ובשכר טרחת עו"ד.

היום,

דנה אלכסנדר, עו"ד
ב"כ העותרים

מרואן דלאל, עו"ד
ב"כ העותרים